

Motion till riksdagen 2024/25:1824

av Emma Ahlström Köster m.fl. (M)

Stöd för att motverka stranderosion

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över möjligheterna att göra stranderosion orsakad av havet till en statlig angelägenhet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en översyn av regelverken för strandfodring i syfte att minska antalet involverade instanser och renodla hanteringen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en översyn av statens krav på ersättning från kommuner som återför sand från havet till sina erosionsdrabbade stränder genom strandfodring och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Kusten är området mellan hav eller en sjö och land. Utmed kusten finns ofta stränder, hamnar och ibland fjordar och utgör en viktig del av våra kommuner. En stor del av befolkningen bor nära havs- eller insjökuster därför att vatten tidigare har möjliggjort transporter, som har drivit på handel och därmed eftertraktade stads- och bostadsområden. Också den fysiska miljön i närheten av vatten har varit och fortsätter att vara en attraktiv och viktig livsmiljö för såväl människor som många växt- och djurarter. Stigande havsnivåer på grund av klimatförändringar innebär en allt större risk för översvämningar och erosion vid kusten befaras bli värre, varför erosionslösningar behöver utformas långsiktigt.

Erosion är vanligt över hela världen och har till stor del naturliga förklaringar. Kustlinjen förändras ständigt och när havet bryter ner och för bort sanden från stranden krymper den och kustlinjen förskjuts inåt land. Men vi får inte blunda för att mänskliga aktiviteter kan rubba jämvikten mellan naturliga processer. På så vis bidrar människan till att erosionsskadorna blir större än de annars skulle ha varit.

Stranderosionen orsakar översvämningar som i sin tur kan orsaka förlust av land, byggnader och infrastruktur. Det innebär enorma kostnader för drabbade kommuner. Stora unika naturvärden riskerar att förstöras och den för kustkommunerna viktiga turistnäringen hotas. De skånska stränderna vid bl.a. Skanör–Falsterbo, Lomma–Bjärred, Ystad–Löderup, Åhus–Yngsjö, Abbekås, Böste, Ribersborg, Sandhammaren, Viken och Klitterhus är mest utsatta, men problemen återfinns även i kommuner i Blekinge, Småland och Halland. Stranderosion är således inte endast en kommunal fråga utan snarare en regional och i förlängningen en nationell fråga. Av denna anledning har t.ex. Region Skåne engagerat sig ytterligare i denna för regionen så viktiga fråga.

I syfte att motverka stranderosion kan åtskilliga olika åtgärder vidtas. Runt om i världen ses många kreativa, tekniska och innovativa installationer som syftar till att vattnet inte sliter med sig kusterna med vattenströmmarna. Dessa kan anläggas av många olika typer av material och se väldigt olika ut. I många fall finns ett naturligt skydd i form av till exempel dyner/klitter eller växter, som ibland kan behöva förstärkas. Traditionellt har man delat upp erosionsskydden i mjuka och hårda skydd. Mjuka erosionsskydd är byggda av naturmaterial såsom rötter, levande växter eller sand. Hårda erosionsskydd är konstruerade av sten, betong eller liknande.

Några exempel är s.k. hövder eller vågbrytare i vattnet utanför stranden. Man kan exempelvis lägga ut betongmadrasser, platsgjutna betongplattor eller sten för att förhindra sandens flykt. Ingreppen blir stora såväl i havet som på stränderna. I vissa fall innebär erosionsskydden att stranden inte längre kan användas av allmänheten för bad och rekreation och i andra fall att problemet enbart flyttas till en annan plats längs samma kustlinje. Ingen av de nämnda lösningarna är därför långsiktigt hållbar. I de senaste försöken att stävja stranderosion prövas även att plantera in s.k. ålgräs vars syfte är att binda upp sanden så att den inte kan eroderas bort.

Det finns även möjlighet att återföra sand som erosionen tagit med sig från stränderna ut till havs. Metoden kallas strandfodring och används flitigt i övriga Europa och Nordamerika. Metoden innebär att man på en eroderad kuststräcka lägger ut sand som hämtas i havet. Sand som sugits ut till havs återbördas därmed och erosionsomloppet kan därmed fortsätta utan att medföra större skada eller andra efterverkningar. Man skulle kunna benämna denna process som den mest miljövänliga erosionsskydds-metoden och den bör också ses som självklar i Sverige.

Regelverket för strandfodring är komplicerat och svårttytt. Framför allt är det den dubbla miljöprövning som sker både mot miljöbalken och mot lagen (1966:314) om kontinentalsockeln som i praktiken omöjliggör eller starkt försvårar lämpliga åtgärder. Lagstiftningen är utformad på ett sådant sätt att olika myndigheter och departement handhar olika delar av en ansökan om strandfodring, men tyvärr saknas ett övergripande samordningsansvar. Det går inte heller att hitta en röd tråd i olika myndigheters bedömningar. Exempelvis kan miljödomstolen liksom SGU, SGI och länsstyrelsen ge sina respektive medgivanden medan Naturvårdsverket och Fiskeriverket går på tvärs. Om samtliga myndigheter skulle vara överens och miljödomstolen ger sitt tillstånd skall ändå regeringen i slutändan pröva hela projektet mot lagen om kontinentalsockeln. Regeringen överprövar således miljödomstolens beslut. Vid åtskilliga tillfällen har flertalet ansökningar avslagits, trots att samtliga myndigheter varit överens. Detta förhållande är ohållbart.

Nuvarande regering har möjligheten att initiera en översyn för att säkerställa att antalet involverade instanser minskas och att hanteringen renodlas.

Regeringen har sedan tidigare fattat ett beslut om att tillåta återföring av sand från Sandhammars bank till kuststräckan vid Löderups strandbad i Ystad. Tyvärr har kommunen fått stå för hela kostnaden och ålagts att betala ersättning till staten för den sand som har tagits från havets botten. Möjligheten till statligt stöd mot naturolyckor som uppkommer av ras, skred eller just erosion finns idag via Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Dock undantas stöd för erosions-skador som orsakats av havet. Här bör övervägas en förändring så att även stranderosion orsakad av havet faller inom ramen för statligt ansvar.

Stranderosion drabbar många kommuner i Sverige. Oftast får kommunerna själva bära bördan och ansvaret för att skydda sina stränder. Sand från havets botten är enligt lagen om kontinentalsockeln en statlig naturresurs och staten har därför rätt till ersättning för den sand som återförs. Det innebär stora kostnader för de drabbade kommunerna. Det bör också uppmärksammas att sanden som sugts upp och återförs till stränderna ingår i ett kretslopp där samma sand gång på gång sköljs ut till havs för att sedan tas tillbaka regelbundet. Att betala ersättning för sanden varje gång är orimligt. Det bör därför övervägas en översyn av statens rätt att kräva ersättning för sand av kommuner som genomför strandfodring från statens havsbotten.

Under 2015 tillsattes en utredning för att stärka klimatanpassningen i Sverige. Bakgrunden är att det finns ett stort behov av att identifiera risker och sårbarheter och vidta förebyggande åtgärder för att undvika framtida skadekostnader och störningar i samhället. I ett svenskt perspektiv kan det t.ex. handla om åtgärder som syftar till att förhindra eller minska konsekvenserna av skred, ras, erosion, översvämning, havsnivåhöjning, värmeböljor, smittspridning och markförorening. Ett viktigt område som behöver anpassas är samhällets fysiska planering, men även många andra sektorer påverkas. Utredningen redovisades 2017 under namnet Klimatanpassningsutredningen. Utredningen resulterade i proposition 2017/18:163 En nationell strategi för klimatanpassning. En stor brist i förslaget är att fokus fortfarande ligger på forskning och utveckling hos SGI eller nya regler till Boverket vid framtida bostadsbyggande. Problematiken med tillstånd för strandfodring, överlappande och ibland motsägelsefulla regelverk samt hur kommunerna ska handskas med befintlig bebyggelse berörs föga.

Stranderosion drabbar idag, varje dag, flertalet kommuner längs Sveriges kuster. Möjligheten till åtgärder bör ses över för att hjälpa de kommuner vars kustlinje drabbats hårt av stranderosion.

Emma Ahlström Köster (M)

Peter Ollén (M)

Ludvig Ceimertz (M)

Noria Manouchi (M)

Boriana Åberg (M)

Louise Meijer (M)

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M)

Lars Johnsson (M)

Mats Sander (M)